

СІМЕЙНЕ ПРАВО, ЖИТЛОВЕ ПРАВО

Швець М.Ю.

студентка,

*Київський університет права
Національної академії наук України*

ОСОБИСТІ ТА МАЙНОВІ ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ПОДРУЖЖЯ

Шлюб – це відносини між чоловіком і жінкою, який має на меті створення сім'ї, народження дітей. Шлюб укладається добровільно між двома сторонами – чоловіком і жінкою та реєструється юридично. З моменту укладання шлюбу чоловік і жінка знаходять статус подружжя. Через шлюб суспільство встановлює подружні і батьківські права та обов'язки, передбачені нормами сімейного права. Ці права і обов'язки поділяються на дві групи: особисті та майнові.

Сімейний кодекс (СК) України – закон України, що визначає:

- засади шлюбу,
- особисті немайнові та майнові права і обов'язки подружжя,
- підстави виникнення, зміст особистих немайнових і майнових прав та обов'язків батьків і дітей, усиновлювачів та усиновлених, інших членів сім'ї та родичів [2, с. 19].

Згідно з СК сім'я є формою організації життя подружжя. Сім'я – це найголовніше, що має людина. Можна сказати, що це «осередок кохання» між чоловіком і жінкою. Сім'ю складають особи, які проживають спільно та мають взаємні права та обов'язки.

Актуальність теми дослідження. Права та обов'язки подружжя мають велику значущість у суспільстві. Як нам відомо, права поділяються на особисті і майнові. Особисті права подружжя становлять внутрішню основу їхнього спільного життя, то майнові права грають, як правило, іншу роль. Тому про існування цих прав починають згадувати тільки, коли сім'я розпадається, і з'являються проблеми з розірванням шлюбу. У подібних ситуаціях виникає необхідність у захисті саме майнових прав, тому дана тема є досить актуальною для нашого часу.

Дані темі були присвячені праці таких відомих вчених, як: А. М. Нечаєва, Л. Б. Максимович, С. А. Сорокін, Е. А. Абашин, М. М. Нестерова, А. В. Одинцов, О. Ю. Косова. Статті А. М. Нечаєвої, Н. М. Нестерої і І. Ф. Александрова відображають проблеми, перспективи розвитку та аналіз сімейного законодавства [3, с. 21].

При регулюванні відносин подружжя із приводу приналежного їм майна застосовують два правових режими: законний і договірний.

Законний правовий режим регулювання відносин подружжя із приводу їхнього майна застосовується в тих випадках, коли він не змінений шлюбним

контрактом, треба зазначити, що проект Сімейного кодексу України суттєво

розширив аспект правового регулювання шлюбного контракту. Відповідно до

законного правового режиму все майно подружжя можна розділити на загальне і роздільне [4, с. 51].

У відповідності зі ст. 22 КпШС майно, нажите подружжям під час шлюбу, є їх загальною спільною власністю.

Придбано в період шлюбу майно, не має значення на ім'я кого з подружжя, характерно для загального майна подружжя. Тому що впливає зі змісту ч. 3 п. 4 Постанови Пленуму Верховного суду України від 04.10.91 р. «Про практику застосування судами законодавства, що регулює право власності громадян на житловий будинок», для виникнення права загальної власності подружжя на побудований житловий будинок не має значення, на ім'я кого з подружжя оформлений житловий будинок. Відповідно до діючого законодавства дружинам на праві власності можуть належати не тільки предмети споживання, але і засобу виробництва (ст. 13 Закону України «Про власність»). У тих випадках, коли майно належить дружинам на праві спільної власності, виникає спільна сумісна власність подружжя.

Для виникнення спільного майна подружжя, що впливає зі ст. 22 КпШС, необхідно, щоб воно було придбано під час шлюбу. Ця ж вимога впливає зі ст. 16 Закону України «Про власність». В осіб, що не перебувають в зареєстрованому шлюбі, також може виникнути право спільної сумісної власності на деякі речі, наприклад, при спільному створенні речі (будинку). У Постанові Пленуму Верховного суду України від 12 червня 1998 р. «Про застосування судами деяких норм КпШС України» (п. 12 ч. 1) сказано, що правила ст. 22, 28, 29 КпШС не застосовуються до спорів про розділ майна осіб, що живуть однією родиною, але не одружені. Як впливає з ч. 2 ст. 13 КпШС, права й обов'язки подружжя породжує тільки зареєстрований шлюб. Однак для виникнення спільності майна подружжя недостатньо, щоб майно було придбано в період зареєстрованого шлюбу. Потрібно також, щоб подружжя спільно проживали, господарювали, тобто наявність спільної праці подружжя. Необхідність спільної праці подружжя для виникнення спільності їхнього майна впливає з ч. 2 ст. 28 КпШС, що передбачає, що суд може визнати майно, нажите кожним з подружжя під час їхнього роздільного проживання, при фактичному припиненні шлюбу, власністю кожного з них. У даному випадку є один з елементів юридичного складу, необхідного для виникнення спільного майна подружжя – зареєстрований шлюб, але відсутній інший факт – спільна праця, тому що подружжя фактично припинило ведення спільного господарства. Таким чином, обов'язковими елементами юридичного складу, необхідного для виникнення спільності майна подружжя, є придбання майна під час зареєстрованого шлюбу й у результаті спільної праці. Сукупність елементів юридичного складу, необхідного для виникнення спільності майна подружжя, визначає і початковий момент виникнення спільності їхнього майна. З огляду на, що до складу загального майна

чоловіків входять не тільки право власності, але і зобов'язальні права; при цьому можливі три рішення цього питання:

- 1) майно стає спільним, коли зароблено, тобто коли на нього виникло право;
- 2) коли майно отримане;
- 3) коли майно внесене одним з чоловіків у дім, у родину.

Початковим моментом виникнення спільності майна подружжя варто вважати момент, коли в одного з подружжя виникло на нього право [1, с. 71].

Подружжя має рівні права володіння, користування і розпорядження спільним майном. При цьому подружжя користується рівними правами на майно й у тому випадку, якщо один з них був зайнятий веденням домашнього господарства, доглядом за дітьми чи по інших поважних причинах не мав самотійного заробітку. Дане положення відповідає принципу рівноправності подружжя, закріпленому в ст. 51 Конституції й у ст. 4 КпШС.

Це положення ст. 22 КпШС охороняє інтереси жінки, найчастіше інтереси жінки-матері, а також непрацевдатного чоловіка. До поважних причин, по яких інший з подружжя не мав самотійного заробітку, можуть бути також віднесена непрацевдатність дружини, навчання й ін. Приведене положення відповідає принципу взаємної матеріальної підтримки подружжя.

Подружжя, здійснюючи правомочності у відношенні приналежного їм спільного майна, можуть укласти угоди як один з одним, так і з третіми особами. Подружжя, як було сказано, мають рівні права на приналежне їм спільне майно. Тому ч. 1 ст. 23 КпШС установлює, що подружжя розпоряджаються спільним майном за спільною згодою. Для здійснення угод одним з подружжя необхідно прямо виражена згода іншого з подружжя в письмовій формі. Якщо угода з приводу спільного майна укладена одним з подружжя без згоди іншого з подружжя, то вона за вимогою цього з подружжя може бути визнана недійсною. Для задоволення такого позову повинна бути доведена несумлінність іншої сторони по угоді.

Подружжя можуть також укласти договори про розділ спільного майна або про об'єднання їх роздільного майна в спільне.

Особливим різновидом угод між подружжям є шлюбний контракт.

Угоди між подружжям є різновидом цивільно-правових угод і повинні відповідати усім вимогам, пропонованим до угод. Положення ст. 27 КпШС про недійсність угод між подружжям, спрямованих на обмеження майнових прав дружини, чи дітей, варто тлумачити обмежно в тому розумінні, що недійсними є угоди, спрямовані на обмеження майнових прав дружини чи чоловіка, або дітей, що випливають з факту перебування в шлюбі чи спорідненні. Недійсним, наприклад, є угода між подружжям, укладена під час перебування в шлюбі, відповідно до якого нажите ними в шлюбі майно не буде їхньою спільною власністю.

Можна зробити висновки: по-перше, під особистими правами і обов'язками розуміються ті, які зачіпають особисті інтереси подружжя. Особисті права не можуть бути скасовані або обмежені шляхом укладення угоди між подружжям; по-друге, законодавством встановлені два можливих правових режими майна подружжя – законний і договірний. Подружжю

надано право самим вибрати, виходячи зі своїх інтересів, режим правового регулювання володіння, користування і розпорядження власністю. Тобто подружжя може будувати свої майнові взаємини на основі нормативно-правових приписів або укласти між собою угоду з приводу володіння, користування і розпорядження спільним майном; по-третє, подружжя при розділі майна можуть укласти угоду, в якому вкажуть поділ спільного майна на певні частки, а також розписати розділ конкретних видів майна; по-четверте, велика кількість запитань і проблем, що виникають при розділі майна подружжя можна було б уникнути, якби перед укладанням шлюбу або під час нього подружжя уклали шлюбний договір.

Виходячи з вище сказаного, хотілося б рекомендувати більш глибоке освоєння основ сімейних правовідносин, починаючи зі шкільної лави, щоб майбутнє подружжя, знаючи свої права і обов'язки в сім'ї, могли грамотно їх реалізовувати. Можливо при такому підході кількість спорів, що виникають у сім'ї, значно б скоротилися, а розлучень стало менше.

Список використаних джерел:

1. Косова О.Ю. Предмет сімейного права і сімейне законодавство / О.Ю. Косова // Держава і право. – 2010. – № 7. – С. 71–78.
2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року.
3. Ромовська З.В. Українське сімейне право / З.В. Ромовська. – К., 2010. – 31 с.
4. Яковлев В.А. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України. – К., 2011. – 93 с.